

### บทที่ 3

## ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิบัตร ยูทิลิตี้ โมเดล และการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

### 3.1. สิทธิบัตร (Patents)

สิทธิบัตร หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด โดยกฎหมายให้สิทธิแก่เจ้าของสิทธิบัตร แต่เพียงผู้เดียวหรือสิทธิเด็ดขาด (exclusive right) ในการแสวงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์ (การผลิต ใช้ ขาย และนำเข้า) การให้ความคุ้มครองแก่สิทธิบัตรดังกล่าวมีระยะเวลาอันจำกัด และโดยทั่วไปจะกำหนดไว้ในช่วงระยะเวลาประมาณ 15-20 ปี<sup>1</sup>

การประดิษฐ์ (inventions) ในที่นี้หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาในสาขาเทคโนโลยีได้ ทั้งนี้ การประดิษฐ์นั้นอาจเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีก็ได้ การประดิษฐ์ที่อาจขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรได้ (patentability) จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ คือ เป็นการประดิษฐ์ขั้นใหม่ มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> WIPO, Background Reading Material on Intellectual Property, (WIPO, 1988), p. 75.

<sup>2</sup> Ibid.

### 3.1.1. ประเภทของการประดิษฐ์

การประดิษฐ์แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

#### 1. การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งที่มีรูปร่าง หรือมีคุณสมบัติทางกายภาพทุกชนิด ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นหลาย ๆ ลักษณะ อาทิ เช่น เครื่องจักรกล (machine) เครื่องสำเร็จ (apparatus) อุปกรณ์ (device) เครื่องมือ (tool) ผลิผลหรือผลิตภัณฑ์ (article) และผลิตภัณฑ์ทางเคมีในลักษณะต่าง ๆ คือ สารประกอบ (compound) องค์ประกอบหรือส่วนผสมหรือสารผสม (mixture) และวัสดุหรือสสาร (material or matter)<sup>3</sup>

#### 2. การประดิษฐ์กรรมวิธี

กรรมวิธี หมายถึง ขั้นตอนหรือขบวนการแห่งการกระทำต่อวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อให้ได้รับผลอย่างใดอย่างหนึ่ง<sup>4</sup> นอกจากนี้กรรมวิธียังหมายความรวมถึง ขั้นตอน (step) วิถีทาง (means) วิธีการ (method) การเตรียมสาร (preparation) การทำให้บริสุทธิ์ (purification) ฯลฯ ด้วย<sup>5</sup>

<sup>3</sup> กรมทะเบียนการค้า, กองสิทธิบัตร, คู่มือการขอรับสิทธิบัตร (กรุงเทพมหานคร: กรมทะเบียนการค้า, 2533), หน้า 3.

<sup>4</sup> ยรรยง พวงราช, สิทธิบัตร: กฎหมายและวิธีปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2533), หน้า 13.

<sup>5</sup> กรมทะเบียนการค้า, กองสิทธิบัตร, คู่มือการขอรับสิทธิบัตร, หน้า 3.

### 3.1.2. ลักษณะของการประดิษฐ์ที่อาจขอรับสิทธิบัตรได้

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า การประดิษฐ์ที่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่
2. เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น
3. เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม

#### 1. เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ (novelty)

การประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หมายถึง การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นส่วนหนึ่งของงานที่ปรากฏอยู่แล้ว (prior art) การเปิดเผยการประดิษฐ์ที่ถือว่าเป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว อาจเกิดขึ้นได้ 3 กรณีด้วยกัน กล่าวคือ<sup>6</sup>

1. การประดิษฐ์ที่ได้มีการเปิดเผยไว้แล้วในเอกสารสิ่งพิมพ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร การเปิดเผยในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า เอกสารสิ่งพิมพ์ (publications)

2. การประดิษฐ์ที่ได้มีการเปิดเผยโดยการพูดแล้ว และการพูดนั้นได้แสดงต่อสาธารณชน การเปิดเผยเช่นนี้เรียกว่า การเปิดเผยด้วยวาจา (oral disclosure)

3. การประดิษฐ์ที่ได้เปิดเผยไว้แล้วโดยการใช้ในที่สาธารณะ หรือโดยการวางไว้ในที่สาธารณะซึ่งบุคคลใด ๆ อาจใช้การประดิษฐ์นั้นได้ การเปิดเผยโดยวิธีดังกล่าวเรียกว่า การเปิดเผยโดยการใช้ (disclosure by use)

<sup>6</sup> WIPO, Background Reading Material on Intellectual Property,



กฎหมายสิทธิบัตรของประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดกรณีของการเปิดเผยการประดิษฐ์ (disclosure) ที่ทำให้ผู้ขอจดทะเบียนไม่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ ถ้าผู้ขอจดทะเบียนได้ขอถือสิทธิในการประดิษฐ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของงานที่ปรากฏอยู่แล้ว เพราะถือว่าเป็นการประดิษฐ์ที่ไม่มีความใหม่ (lack of novelty)

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ข้างต้นไม่นำไปใช้กับอนุสัญญากรุงปารีสเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Paris Convention) กล่าวคือ เมื่อผู้ขอรับสิทธิบัตรได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในประเทศภาคีประเทศใดประเทศหนึ่งแล้ว ผู้ขอรับสิทธิบัตรยังมีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์เดียวกันในประเทศภาคีอื่น ๆ ได้ และให้ถือว่าวันที่ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในครั้งต่อ ๆ มาเป็นวันเดียวกันกับวันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในประเทศภาคีแรก กรณีนี้มีข้อจำกัดว่า ผู้ขอรับสิทธิบัตรจะต้องยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในการประดิษฐ์เดียวกันในประเทศภาคีอื่น ๆ ภายในกำหนดระยะเวลา 12 เดือนนับแต่วันที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในประเทศภาคีแรก<sup>7</sup> นอกจากนี้ยังไม่นำไปใช้กับกรณีที่ได้มีการเปิดเผยสาระสำคัญหรือรายละเอียดการประดิษฐ์อันเกิดขึ้นหรือเป็นผลจากการที่ผู้ประดิษฐ์ได้แสดงผลงานในงานแสดงสินค้าระหว่างประเทศหรือในงานแสดงต่อสาธารณชนของทางราชการ และกรณีที่บุคคลอื่นได้เปิดเผยการประดิษฐ์ โดยการเปิดเผยนั้นเป็นการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมายต่อสิทธิของผู้ประดิษฐ์ แต่ทั้งนี้ ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนการประดิษฐ์ที่ได้เปิดเผยแล้วภายในระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันที่ได้มีการเปิดเผยการประดิษฐ์นั้น<sup>8</sup>

## 2. เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น

(inventive step)

กฎหมายสิทธิบัตรของหลายประเทศและสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty) ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า "ขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น" หมายถึง ไม่เป็นที่ประจักษ์โดยง่าย (non-obvious) แก่บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในระดับสามัญสำหรับงานประเภทนั้น

<sup>7</sup> Ibid., p. 8.

<sup>8</sup> Ibid., p. 83.



ดังนั้น การประดิษฐ์ที่กฎหมายสิทธิบัตรให้ความคุ้มครอง จะต้องไม่เป็นการประดิษฐ์ที่ง่ายจนเกินไป หรือเป็นสิ่งที่สามารถคิดหรือทำได้โดยง่าย โดยผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทั่วไปในเรื่องนั้น<sup>9</sup> กฎหมายกำหนดให้ถือเอาความรู้ความสามารถของบุคคลที่มีความรู้หรือความชำนาญในระดับปานกลางที่ทำงานในด้านนั้น ๆ อยู่เป็นปกติ เป็นเครื่องวัด

หากการประดิษฐ์ที่ขอรับความคุ้มครองเป็นสิ่งที่บุคคลดังกล่าวสามารถคิดหรือทำได้โดยง่าย จะถือว่าการประดิษฐ์นั้นไม่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น แต่ถ้าการประดิษฐ์ใดบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญไม่สามารถคิดหรือทำได้โดยง่าย ย่อมถือว่าการประดิษฐ์นั้นมีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น

ในการพิจารณาหลักเกณฑ์ขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น จะพิจารณาเฉพาะการประดิษฐ์ที่มีความใหม่เท่านั้น หากการประดิษฐ์ใดไม่มีความใหม่ ก็ไม่ต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขข้ออื่น เพราะเป็นการประดิษฐ์ที่ไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร

### 3. เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม (industrial applicability)

การประดิษฐ์ที่อาจขอรับสิทธิบัตรได้จะต้องสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การประดิษฐ์นั้นจะต้องไม่เป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น ในกรณีที่เป็นการประดิษฐ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องสามารถนำไปผลิตได้ตามที่ผู้ขอรับสิทธิบัตรได้อ้างไว้ สำหรับในกรณีที่เป็นการประดิษฐ์เกี่ยวกับกรรมวิธีหรือเป็นส่วนหนึ่งของกรรมวิธี กรรมวิธีดังกล่าวจะต้องสามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้<sup>10</sup>

<sup>9</sup> ยวรวง พวงราช, สิทธิบัตร: กฎหมายและวิธีปฏิบัติ, หน้า 26.

<sup>10</sup> WIPO, Background Reading Material on Intellectual Property,

คำว่า "อุตสาหกรรม" ในที่นี้ มีความอย่างกว้าง โดยรวมถึง  
หัตถกรรม เกษตรกรรม การประมง และบริการด้วย<sup>11</sup>

### การประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรไม่ได้

กฎหมายสิทธิบัตรของบางประเทศ มีบทบัญญัติไม่ให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ในบางประเภท ตัวอย่างเช่น

1. การประดิษฐ์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี หรืออนามัยของประชาชน
2. การค้นพบ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ และสูตรคณิตศาสตร์
3. พืชและสัตว์ต่าง ๆ หรือกรรมวิธีทางชีววิทยาในการผลิตสัตว์หรือพืชชั้น
4. วิธีการบำบัดรักษาโรคนุษย์ สัตว์ หรือพืช
5. ผลิตภัณฑ์ยา
6. โปรแกรมคอมพิวเตอร์

### 3.1.3. กระบวนการและวิธีการในการพิจารณาจับจดทะเบียนสิทธิบัตร

ในการยื่นคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตร จะต้องใช้แบบพิมพ์คำขอจดทะเบียนและมีข้อความตามที่กฎหมายสิทธิบัตรของแต่ละประเทศได้กำหนดไว้<sup>12</sup>

เมื่อผู้ขอจดทะเบียนได้ยื่นคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรแล้ว สำนักงานสิทธิบัตร (Patent Office) ของประเทศที่ได้ยื่นจดทะเบียนจะดำเนินการตรวจสอบคำขอจดทะเบียนว่าถูกต้องตามข้อกำหนดของกฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ หรือไม่

<sup>11</sup> WIPO Model Law for Developing Countries on Invention, Section 116.

<sup>12</sup> WIPO, Background Reading Material on Intellectual Property, p. 86.



ในขั้นนี้สำนักงานสิทธิบัตรจะยังไม่ตรวจสอบถึงเงื่อนไขของคุณลักษณะที่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ (ความใหม่ ขึ้นการประดิษฐ์สูงขึ้น และประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม) การตรวจสอบในลักษณะนี้เรียกว่า การตรวจสอบเบื้องต้น (preliminary examination) ซึ่งมีความแตกต่างจากการตรวจสอบในด้านคุณลักษณะที่อาจขอรับสิทธิบัตรได้ การตรวจสอบเช่นนี้เรียกว่า การตรวจสอบการประดิษฐ์ (substantive examination) ซึ่งสำนักงานสิทธิบัตรจะดำเนินการตรวจสอบในขั้นต่อไป นอกจากนี้ กฎหมายสิทธิบัตรในบางประเทศยังกำหนดไม่ให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์บางอย่าง เช่น การประดิษฐ์ที่เกี่ยวกับพลังงานปรมาณู เป็นต้น โดยปกติในการตรวจสอบเบื้องต้นนี้ สำนักงานสิทธิบัตรจะพิจารณาถึงสิ่งที่ขอรับสิทธิบัตร (subject matter) ด้วย ถ้าหากสำนักงานสิทธิบัตรเห็นว่า การประดิษฐ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย สำนักงานสิทธิบัตรจะสั่งปฏิเสธคำขอจดทะเบียน และมีผลทำให้การพิจารณาคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรสิ้นสุดลง<sup>13</sup>

ในระหว่างการตรวจสอบเบื้องต้น หากสำนักงานสิทธิบัตรได้ตรวจสอบคำขอจดทะเบียนแล้วพบว่า รูปแบบของคำขอจดทะเบียนมีข้อบกพร่อง และข้อบกพร่องดังกล่าวสามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ สำนักงานฯ จะแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนทราบเพื่อดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

ในกรณีที่สำนักงานสิทธิบัตรได้ตรวจสอบคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรแล้ว และปรากฏว่าคำขอจดทะเบียนไม่มีข้อบกพร่องแต่อย่างใด หากกฎหมายสิทธิบัตรได้กำหนดให้มีการประกาศโฆษณา คำขอจดทะเบียนนั้นจะได้รับการประกาศโฆษณาต่อไป ส่วนกำหนดระยะเวลาในการประกาศโฆษณา ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย "การประกาศโฆษณา" (publication) หมายถึง การเตรียมสำเนาภาพถ่ายคำขอจดทะเบียนและการจัดจำหน่ายสำเนาภาพถ่ายของคำขอดังกล่าวให้แก่สาธารณชน<sup>14</sup>

---

<sup>13</sup> Ibid.

<sup>14</sup> Ibid.



สำหรับในระบบรอการตรวจสอบ (deferred examination) และการคัดค้าน ผู้ขอจดทะเบียนจะเป็นผู้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป การรอการตรวจสอบจะหมายถึงเฉพาะ การตรวจสอบการประดิษฐ์เท่านั้น ส่วนการตรวจสอบในเบื้องต้นจะไม่ใช้ระบบรอการตรวจสอบ กล่าวคือ เมื่อสำนักงานสิทธิบัตรได้รับคำขอจดทะเบียนแล้ว จะดำเนินการตรวจสอบรูปแบบคำขอจดทะเบียนทันที และสิ่งที่ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องดำเนินการในขั้นตอนต่อไปคือ ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ต่อสำนักงานสิทธิบัตร ซึ่งในการยื่นคำขอนี้จะต้องยื่นภายในเวลาที่กำหนดไว้เท่านั้น ถ้าผู้ขอจดทะเบียนไม่ได้ยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ภายในกำหนดเวลา จะทำให้คำขอรับสิทธิบัตรและวิธีการในการพิจารณาว่าจดทะเบียนสิทธิบัตรสิ้นสุดลง<sup>15</sup>

ในกรณีที่ผู้ขอจดทะเบียนได้ยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ สำนักงานสิทธิบัตรจะดำเนินการประกาศโฆษณาการประดิษฐ์ในหนังสือประกาศโฆษณา เพื่อแจ้งให้สาธารณชนทราบ บุคคลผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิยื่นคำคัดค้านการอนุญาตรับจดทะเบียนสิทธิบัตรการประดิษฐ์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งโดยปกติจะกำหนดระยะเวลาในการคัดค้าน 6 เดือน<sup>16</sup>

เมื่อระยะเวลาดังกล่าวสิ้นสุดลง สำนักงานสิทธิบัตรจะเริ่มดำเนินการตรวจสอบการประดิษฐ์ (substantive examination) ในการตรวจสอบขั้นแรก สำนักงานสิทธิบัตรจะตรวจสอบความใหม่ของการประดิษฐ์ที่ได้ขอถือสิทธิไว้ เอกสารที่ใช้ประกอบการพิจารณาความใหม่นั้น จะได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานสิทธิบัตรที่เป็นแหล่งที่มาของเอกสารที่ใช้ประกอบการพิจารณาว่าจดทะเบียน เพื่อพิจารณาว่าการประดิษฐ์ที่ได้บรรยายไว้ในคำขอจดทะเบียนเหมือนหรือคล้ายกับการประดิษฐ์ที่ได้เปิดเผยไว้แล้วในเอกสารหรือไม่ ถ้าหากสำนักงานสิทธิบัตรตรวจพบว่าการประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนเหมือนกับการประดิษฐ์ที่ได้เปิดเผยไว้แล้ว สำนักงานสิทธิบัตรจะปฏิเสธคำขอจดทะเบียน แต่ถ้การประดิษฐ์นั้นเป็นเพียงกรณีที่คล้ายกับการประดิษฐ์ที่ได้เปิดเผยแล้ว สำนักงานสิทธิบัตรจะตรวจสอบถึงเงื่อนไขของขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้นไป หาก

<sup>15</sup> Ibid.

<sup>16</sup> Ibid., p. 87.

การประดิษฐ์ดังกล่าวไม่มีขึ้นการประดิษฐ์สูงขึ้น สำนักงานสิทธิบัตรจะปฏิเสธคำขอจดทะเบียน หรือถ้าปรากฏว่า การประดิษฐ์นั้นไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรมก็เป็นเหตุทำให้ปฏิเสธการรับจดทะเบียนด้วยเช่นกัน<sup>17</sup>

สำนักงานสิทธิบัตรจะส่งปฏิเสธคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เมื่อได้ตรวจสอบการประดิษฐ์แล้วพบว่า คำขอจดทะเบียนขาดคุณลักษณะข้อหนึ่งข้อใดหรือหลายข้อ<sup>18</sup> (ความใหม่, ขึ้นการประดิษฐ์สูงขึ้น, ประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม) เนื่องจาก เป็นการประดิษฐ์ที่ไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร

อนึ่ง หากการประดิษฐ์ที่ยื่นขอจดทะเบียนมีลักษณะถูกต้องตามเงื่อนไขของกฎหมายสิทธิบัตร สำนักงานสิทธิบัตรจะดำเนินการรับจดทะเบียน และออกเอกสารสิทธิให้แก่ผู้ขอรับสิทธิบัตร ซึ่งเอกสารนี้เรียกว่า "สิทธิบัตร" โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของสำนักงานสิทธิบัตรจะลงลายมือชื่อพร้อมประทับตราของสำนักงานฯ ในเอกสารสิทธิเช่นว่านั้น

ในกรณีที่สำนักงานสิทธิบัตรส่งปฏิเสธคำขอจดทะเบียน ผู้ขอรับสิทธิบัตรอาจยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัย และร้องขอต่อสำนักงานสิทธิบัตรเพื่อให้ทำการพิจารณาอีกครั้ง (reconsideration) ในกฎหมายสิทธิบัตรของบางประเทศกำหนดให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรยื่นอุทธรณ์ต่อศาล หรือในบางประเทศอาจกำหนดให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิเศษเพื่อพิจารณาทบทวนอีกครั้ง หากได้พิจารณาทบทวนแล้ว เห็นว่าการประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนสมควรได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตร สำนักงานสิทธิบัตรจะต้องดำเนินการรับจดทะเบียนตามคำวินิจฉัยดังกล่าว<sup>19</sup>

เมื่อคำขอรับสิทธิบัตรได้รับจดทะเบียนแล้ว สำนักงานสิทธิบัตรจะดำเนินการประกาศโฆษณาสิทธิบัตรที่จดทะเบียนแล้ว เพื่อแจ้งให้สาธารณชนทราบ

<sup>17</sup> Ibid.

<sup>18</sup> Ibid.

<sup>19</sup> Ibid.

ในขั้นตอนของกระบวนการและวิธีการพิจารณาจับจดทะเบียน สิทธิบัตร ค่าของจดทะเบียนอาจสิ้นผลได้ ด้วยสาเหตุอันเนื่องมาจาก การไม่ชำระ ค่าธรรมเนียมต่อสำนักงานสิทธิบัตรภายในกำหนดเวลา ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ นั้นได้แก่ ค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอ (application fee) ชำระเมื่อยื่นคำขอจดทะเบียน สิทธิบัตร ค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบการประดิษฐ์ (examination fee) ชำระ เมื่อยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ และค่าธรรมเนียมรายปี (maintenance fee) ซึ่งจะต้องชำระปีละครั้ง<sup>20</sup>

#### 3.1.4. ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตร

กฎหมายสิทธิบัตรของนานาประเทศได้กำหนดระยะเวลาในการให้ ความคุ้มครองสิทธิบัตรไว้ค่อนข้างแตกต่างกัน กล่าวคือ บางประเทศได้กำหนดระยะ ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตร 20 ปีนับแต่วันยื่นคำขอจดทะเบียน (อนุสัญญา สิทธิบัตรยุโรป อังกฤษ เบลเยียม อิสราเอล ไทย ฯลฯ) บางประเทศกำหนดให้ ความคุ้มครองเป็นเวลา 18 ปีหลังจากประกาศโฆษณา (ออสเตรีย) บางประเทศกำหนด ให้ความคุ้มครองเป็นเวลา 17 ปีนับแต่วันออกสิทธิบัตร (สหรัฐอเมริกา ฟิลิปปินส์ และ แคนาดา) และในบางประเทศกำหนดให้ความคุ้มครองเป็นเวลา 15 ปีนับแต่วันออก สิทธิบัตร (มาเลเซีย ศรีลังกา ไปรดุกเกส ฯลฯ)

#### 3.2. ยูทิลิตี้ โมเดล (Utility Models)

ประเทศที่มีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองยูทิลิตี้ โมเดลมีจำนวน ประมาณ 26 ประเทศ\*

โดยหลักทั่วไป กฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่ การประดิษฐ์คิดค้นเช่นเดียวกับกฎหมายสิทธิบัตร ที่กล่าวเป็นเช่นนั้น เพราะกฎหมาย

<sup>20</sup> Ibid., p. 87-88.

\* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 158-159.



ทั้งสองมีวัตถุประสงค์ในการให้ความคุ้มครองแก่ความคิดสร้างสรรค์ทางเทคนิคเหมือนกัน แต่ขอบเขตของสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลที่หลายประเทศ ได้กำหนดขึ้นนั้น มักจะกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองแคบกว่ากฎหมาย สิทธิบัตร ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างสิทธิบัตรและยูทิลิตี้ โมเดลมี 2 ประการ<sup>21</sup> คือ ประการแรก การประดิษฐ์คิดค้นที่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรจะต้อง เป็นการประดิษฐ์ที่มีความก้าวหน้าทางเทคนิคสูง กล่าวคือ จะต้องเป็นการประดิษฐ์ ที่บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในระดับสามัญสำหรับงานประเภทนั้น ๆ ไม่สามารถ คิดค้นได้ง่าย (nonobvious) แต่การประดิษฐ์ใดที่มีระดับความก้าวหน้าทางเทคนิคต่ำ ก็อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายยูทิลิตี้ โมเดล และประการที่สอง ระยะเวลา ในการให้ความคุ้มครองแก่ยูทิลิตี้ โมเดลสั้นกว่าระยะเวลาในการให้ความคุ้มครอง สิทธิบัตร เหตุผลคือ กฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่ การประดิษฐ์ที่สามารถคิดค้นขึ้นและขอจดทะเบียนได้ง่ายกว่าสิทธิบัตร ดังนั้น ยูทิลิตี้ โมเดลจึงสมควรได้รับความคุ้มครองเป็นระยะเวลาที่สั้นกว่าสิทธิบัตร

เมื่อการประดิษฐ์ใดได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายยูทิลิตี้ โมเดล ผู้ขอ จดทะเบียนจะได้รับเอกสารสิทธิ ซึ่งในหลายประเทศเรียกว่า "สิทธิบัตร" (patent) แต่เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากสิทธิบัตรอย่างชัดเจน จึงได้ระบุไว้เสมอว่าเป็น "สิทธิบัตรสำหรับยูทิลิตี้ โมเดล" (patent for utility model)<sup>22</sup>

ในบางประเทศที่มีระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่ไม่มีแนวความคิดใน การให้ความคุ้มครองยูทิลิตี้ โมเดล ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ เป็นต้น ระบบกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบที่รับจดทะเบียนสิทธิบัตร ค่อนข้างเร็ว คือ ใช้ระยะเวลาพิจารณาประมาณ 18 เดือนนับแต่วันยื่นคำขอจดทะเบียน เนื่องจาก กฎหมายสิทธิบัตรไม่มีระบบการคัดค้านก่อนการรับจดทะเบียน นอกจากนี้ จากการศึกษาคำขอรับสิทธิบัตรสหรัฐ ยังพบว่า มาตรฐานที่ใช้ในการพิจารณาตรวจสอบ ขั้นตอนการประดิษฐ์สูงขึ้นไม่ได้กำหนดให้มีมาตรฐานสูงเหมือนดังเช่น สำนักงานสิทธิบัตร

<sup>21</sup> Ibid., p. 110.

<sup>22</sup> Ibid.

ยุโรป (European Patent Office) ทำให้การประดิษฐ์ที่ยื่นขอจดทะเบียนสิทธิบัตร ได้รับจดทะเบียนเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ การประดิษฐ์ที่ได้รับจดทะเบียนสิทธิบัตรมี ประมาณอัตราร้อยละ 90 ของค่าขอจดทะเบียนทั้งหมด

ส่วนเหตุผลที่ประเทศอังกฤษไม่ได้นำระบบยูทิลิตี้ โมเดลมาใช้ภายในประเทศ ปรากฏจากผลการประชุมของคณะกรรมการมาธิการเพื่อตรวจสอบระบบสิทธิบัตรและกฎหมาย สิทธิบัตร (The Banks Committee - 1970) ซึ่งคณะกรรมการมาธิการได้มีมติว่า ไม่ควร นำระบบยูทิลิตี้ โมเดลมาใช้ในประเทศอังกฤษ เพราะไม่ได้ทำให้ปริมาณงานของ สำนักงานสิทธิบัตรที่มีอยู่แต่เดิมลดลง นอกจากนี้ ระบบยูทิลิตี้ โมเดลยังก่อให้เกิดความ สับสน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองตามระบบยูทิลิตี้ โมเดล<sup>23</sup>

นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าเคยมีการประชุมเรื่องกฎหมายสิทธิบัตรและ การออกแบบผลิตภัณฑ์และวิธีปฏิบัติของสำนักงานสิทธิบัตร (The Sargent Committee - 1931) ซึ่งได้จัดให้มีขึ้นก่อนการประชุมของ The Banks Committee คณะกรรมการมาธิการชุดนี้ไม่เห็นด้วยกับการนำระบบยูทิลิตี้ โมเดลมาใช้ในประเทศอังกฤษ โดยให้เหตุผลไว้หลายประการ รวมถึงมีความเสี่ยงต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของ ประเทศ และการประชุมของคณะกรรมการว่าด้วยเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรม (The Johnston Committee - 1962) ถึงแม้ว่า ในการประชุม ดังกล่าวจะไม่มีวาระเกี่ยวกับกฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลก็ตาม แต่มีกรรมาธิการบางท่านได้ เสนอความเห็นให้นำระบบยูทิลิตี้ โมเดลมาใช้ในประเทศอังกฤษ แต่ความเห็นดังกล่าว กลับไม่ได้รับการยอมรับจากมติส่วนใหญ่ของที่ประชุม เพราะคณะกรรมการได้ พิจารณาว่า ระบบสิทธิบัตรของประเทศอังกฤษไม่ได้พิจารณาตรวจสอบขั้นการประดิษฐ์ สูงขึ้นโดยใช้มาตรฐานที่สูงเหมือนดังเช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และญี่ปุ่น ดังนั้น ประเทศอังกฤษจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำระบบยูทิลิตี้ โมเดลมาใช้ในขณะนั้น

---

<sup>23</sup> The Parliament of The Commonwealth of Australia, "Design Law Review Committee Report Relating to Utility Models (Second Term of Reference)," p. 7.

ซึ่งเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่คณะกรรมการมาธิการชุดนี้ได้เสนอไว้ แม้ว่าคณะกรรมการมาธิการชุด The Sargent Committee จะเสนอเหตุผลไว้แล้วก็ตาม<sup>24</sup>

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน ยังไม่มีกฎหมายยูลิติ โมเดลด้วยเช่นกัน

### 3.2.1. การประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนยูลิติ โมเดลได้

การประดิษฐ์ ในที่นี้หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ที่ใช้แก้ไขปัญหาทางเทคนิค ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

กฎหมายยูลิติ โมเดลเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่ความคิดสร้างสรรค์ทางเทคนิค แต่ไม่ได้หมายถึงการให้ความคุ้มครองแก่ตัวผลิตภัณฑ์โดยตัวของมันเอง<sup>25</sup> กฎหมายยูลิติ โมเดล จึงแตกต่างจากการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้มุ่งให้ความคุ้มครองเฉพาะลักษณะภายนอกหรือความสวยงามของผลิตภัณฑ์เท่านั้น

การประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนยูลิติ โมเดลได้ ในหลายประเทศส่วนใหญ่มักกำหนดให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ในสาขาเครื่องกล<sup>26</sup> (mechanical field) ซึ่งได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้, เครื่องมือขนาดเล็ก หรืออาจให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับรูปร่าง, โครงสร้างของผลิตภัณฑ์ หรือการรวมผลิตภัณฑ์เข้าด้วยกัน ดังนั้น กฎหมายยูลิติ โมเดลของประเทศเหล่านั้น จึงไม่ให้ความคุ้มครองแก่กรรมวิธี ขอบเขตของสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายยูลิติ โมเดลจึงแคบกว่าสิ่งที่ได้รับคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร

<sup>24</sup> Ibid., p. 7-8.

<sup>25</sup> Japanese Patent Office, Examination Manual for Patent and Utility Model in Japan, (Japan: AIPPI, 1984), p. 41.11U.

<sup>26</sup> WIPO, Background Reading Material on Intellectual Property, p. 110.



แต่ในบางประเทศอาจกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองเหมือนกฎหมายสิทธิบัตร คือ ให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ และการประดิษฐ์กรรมวิธี ดังเช่น ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

### 3.2.2. ลักษณะของการประดิษฐ์ที่อาจขอรับยุติสิทธิ โมเดลได้

การประดิษฐ์ที่อาจขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายยุติสิทธิ โมเดลได้ จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นการประดิษฐ์ที่ใหม่
2. เป็นการประดิษฐ์ที่มีระดับขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้นต่ำกว่าสิทธิบัตร
3. เป็นการประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม

#### 1. ความใหม่

กฎหมายยุติสิทธิ โมเดลของทุกประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินระเบียบยุติสิทธิ โมเดลไว้ว่า จะต้องเป็นการประดิษฐ์ที่ใหม่

สำหรับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความใหม่ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายสิทธิบัตร กล่าวคือ การประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนจะต้องไม่เป็นส่วนหนึ่งของงานที่ปรากฏอยู่แล้ว (prior art) แต่ทั้งนี้ ในบางประเทศอาจกำหนดขอบเขตของงานที่ปรากฏอยู่แล้วไว้แคบกว่ากฎหมายสิทธิบัตร เช่น ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้กำหนดกรณีของการใช้การประดิษฐ์ที่ถือว่าเป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้วโดยจำกัดขอบเขตเฉพาะการใช้ภายในประเทศมาก่อนวันยื่นคำขอจดทะเบียนเท่านั้น ดังนั้น หากการประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนได้ใช้ในประเทศมาก่อนวันยื่นคำขอจดทะเบียนจะถือว่าการประดิษฐ์นั้นไม่ใหม่ เพราะเป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นเพียงกรณีที่มีการใช้ในต่างประเทศมาก่อนเท่านั้น ก็ยังจะพิจารณาได้ว่าเป็นการประดิษฐ์ที่ใหม่ นอกจากนี้ ในบางประเทศอาจกำหนดขอบเขตของงานที่ปรากฏอยู่แล้วแคบกว่าประเทศที่กล่าวมาข้างต้น อาทิ เช่น ประเทศมาเลเซีย กล่าวคือ กรณีที่ถือว่าเป็นงานที่ปรากฏอยู่แล้ว จะมีความหมายเฉพาะการประดิษฐ์ที่ได้ประกาศโฆษณาหรือใช้ในประเทศ

มาเลเซียมาก่อนวันยื่นคำขอจดทะเบียนยูลิติ โมเดลเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ การประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนตามกฎหมายยูลิติ โมเดลได้รับความคุ้มครองง่ายกว่า การขอจดทะเบียนตามกฎหมายสิทธิบัตร

## 2. ระดับชั้นการประดิษฐ์สูงชันต่ำกว่าสิทธิบัตร

เหตุผลที่กฎหมายยูลิติ โมเดลของประเทศส่วนใหญ่เกือบ ทั้งหมด ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระดับชั้นการประดิษฐ์สูงชันหรือระดับการพัฒนาทาง เทคโนโลยีไว้ต่ำกว่าสิทธิบัตร เนื่องจาก การประดิษฐ์คิดค้นของชนในชาติโดยส่วนใหญ่ เป็นการประดิษฐ์ที่ไม่อาจขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรได้ ทั้งนี้ เพราะ การประดิษฐ์เหล่านั้นเป็นการประดิษฐ์ที่ไม่ได้พัฒนาเทคโนโลยีให้ดีขึ้นจากเดิม อย่างเพียงพอ จึงถือว่าการประดิษฐ์นั้น ไม่มีชั้นการประดิษฐ์สูงชันตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมาย สิทธิบัตรได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ดี การประดิษฐ์เหล่านั้นก็เป็นการประดิษฐ์ที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ และรัฐเองก็ ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้ตรากฎหมายยูลิติ โมเดลขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การประดิษฐ์คิดค้นของชนในชาติได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย อีกทั้ง ยังเป็นการกระตุ้นให้ชนในชาติใช้ความพยายามเพื่อประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อ เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศชาติต่อไป ด้วยเหตุนี้ กฎหมายยูลิติ โมเดลของแทบทุกประเทศจึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการขอรับความคุ้มครอง ไว้ว่า การประดิษฐ์ที่ขอจดทะเบียนยูลิติ โมเดลได้ ไม่จำเป็นต้องมีระดับชั้น การประดิษฐ์สูงชันเหมือนกฎหมายสิทธิบัตร ซึ่งหลักเกณฑ์นี้เป็นข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่าง กฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายยูลิติ โมเดล

อย่างไรก็ตาม กฎหมายของบางประเทศไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับชั้นการประดิษฐ์สูงชัน กล่าวคือ กำหนดเฉพาะหลักเกณฑ์ความใหม่ และสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น อาทิ เช่น ประเทศมาเลเซีย และบราซิล เป็นต้น

### 3. สามารถประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม

เนื่องจากการประดิษฐ์ที่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย  
ยูทิลิตี้ โมเดล จะต้องเป็นการประดิษฐ์คิดค้นที่สามารถนำไปแก้ไขปัญหาทางเทคนิคได้  
ดังนั้น จึงต้องเป็นการประดิษฐ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย

กฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลจึงกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า การประดิษฐ์ที่  
ขอจดทะเบียนตามกฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลได้ จะต้องเป็นการประดิษฐ์ที่สามารถนำไป  
ประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม หรืออาจกำหนดว่า จะต้องเป็นการประดิษฐ์ที่มีประโยชน์

คำว่า "อุตสาหกรรม" ในที่นี้ มีความหมายอย่างกว้าง  
กล่าวคือ รวมถึงการประยุกต์ใช้ในทางเกษตรกรรม การป่าไม้ เหมืองแร่ การประมง  
และการบริการด้วย

#### การประดิษฐ์ที่ไม่อาจขอรับความคุ้มครองได้

กฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลได้กำหนดข้อยกเว้นเพื่อไม่ให้  
ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์ในบางประเภท และโดยหลักทั่วไป ขอบเขตของสิ่งที่  
ไม่อาจได้รับความคุ้มครองจะมีลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายสิทธิบัตร ได้แก่

การประดิษฐ์ที่ขัดต่อรัฐประศาสนโยบาย หรือศีลธรรมอันดี และ  
อนามัยของประชาชน, ความคิด, การค้นพบ, ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์, สูตรคณิตศาสตร์  
เป็นต้น

นอกจากนี้ กฎหมายของบางประเทศอาจกำหนดข้อยกเว้นโดย  
ไม่ให้ความคุ้มครองแก่ การประดิษฐ์กรรมวิธี หรือการประดิษฐ์ที่ไม่ปรากฏลักษณะเป็น  
ผลิตภัณฑ์ที่มีรูปร่าง, โครงสร้าง หรือการรวมผลิตภัณฑ์เข้าด้วยกัน





ดังนั้น ขอบเขตของการประดิษฐ์ที่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ โมเดล จึงมีลักษณะที่แคบกว่าสิทธิบัตร

### 3.2.3. กระบวนการและวิธีการในการพิจารณาจับจดทะเบียนลิขสิทธิ์ โมเดล

กระบวนการและวิธีการในการพิจารณาจับจดทะเบียนลิขสิทธิ์ โมเดล จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจับจดทะเบียนสิทธิบัตร กล่าวคือ การขอจดทะเบียนลิขสิทธิ์ โมเดลจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนโดยใช้แบบพิมพ์คำขอจดทะเบียนที่สำนักงานสิทธิบัตรของแต่ละประเทศได้กำหนดไว้

เมื่อสำนักงานสิทธิบัตรได้รับคำขอจดทะเบียนลิขสิทธิ์ โมเดลแล้ว สำนักงานสิทธิบัตรจะดำเนินการตรวจสอบคำขอจดทะเบียนและเอกสารประกอบคำขอจดทะเบียนว่ามีลักษณะถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ การตรวจสอบเช่นนี้ เรียกว่า การตรวจสอบรูปแบบคำขอจดทะเบียน (formal examination) กฎหมายลิขสิทธิ์ โมเดลของบางประเทศกำหนดให้ตรวจสอบเฉพาะรูปแบบคำขอจดทะเบียนเท่านั้น ซึ่งเรียกว่า ระบบการจดทะเบียน (Registration System) ในระบบนี้ จะไม่ตรวจสอบการประดิษฐ์ (substantial examination) กล่าวคือ สำนักงานสิทธิบัตรจะไม่ดำเนินการตรวจสอบเกี่ยวกับความใหม่, ขั้นตอนการประดิษฐ์สูงขึ้น และประยุกต์ในทางอุตสาหกรรมของการประดิษฐ์ที่ได้ยื่นขอจดทะเบียน หากรูปแบบของคำขอจดทะเบียนมีลักษณะถูกต้อง สำนักงานสิทธิบัตรจะมีคำสั่งรับจดทะเบียนลิขสิทธิ์ โมเดล พร้อมทั้งออกหนังสือคู่มือรับจดทะเบียนให้แก่ผู้ขอจดทะเบียน และสำนักงานสิทธิบัตรจะประกาศโฆษณาสิทธิ ลิขสิทธิ์ โมเดลที่ได้จดทะเบียนแล้ว เพื่อให้บุคคลภายนอกทราบ ระบบการจดทะเบียนไม่มีการคัดค้านก่อนการรับจดทะเบียน แต่บุคคลภายนอกอาจร้องขอให้เพิกถอนลิขสิทธิ์ โมเดลนั้นได้ ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ขอรับลิขสิทธิ์ โมเดลไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริงหรือลิขสิทธิ์ โมเดลนั้นมีลักษณะที่ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น เป็นการประดิษฐ์ที่ไม่ใหม่ หรือไม่สามารถประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม การเพิกถอนดังกล่าว จะกระทำได้อีกต่อเมื่อการประดิษฐ์นั้นได้รับจดทะเบียนแล้ว

ประเทศที่ใช้ระบบการจดทะเบียนได้แก่ ประเทศสเปน แทนเจีย โขมาเลีย ฟิลิปปินส์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ออสเตรเลีย อิตาลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

นอกจากระบบการจดทะเบียนแล้ว ในบางประเทศอาจใช้ระบบการตรวจสอบ กล่าวคือ เมื่อสำนักงานสิทธิบัตรได้ดำเนินการตรวจสอบรูปแบบคำขอจดทะเบียนแล้ว หากคำขอจดทะเบียนยูลิติ โมเดลมีรูปแบบถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คำขอจดทะเบียนนั้นจะได้รับการประกาศโฆษณา เพื่อให้บุคคลภายนอกคัดค้าน (ในบางประเทศไม่มีการประกาศโฆษณาก่อนการรับจดทะเบียน) หากไม่มีการคัดค้านภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องยื่นคำขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ เมื่อสำนักงานสิทธิบัตรได้ตรวจสอบการประดิษฐ์ (ความใหม่, ขั้นตอนการประดิษฐ์สูงขึ้น และประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม) แล้วมีความเห็นว่า การประดิษฐ์นั้นมีลักษณะถูกต้องตามกฎหมาย สำนักงานสิทธิบัตรจะดำเนินการรับจดทะเบียนการประดิษฐ์นั้นต่อไป

ประเทศที่ใช้ระบบการตรวจสอบได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐจีน สาธารณรัฐเกาหลี, ญี่ปุ่น, คอสตา ริกา, โปรตุเกส และมาเลเซีย เป็นต้น

### 3.2.4. ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองยูลิติ โมเดล

ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองยูลิติ โมเดลของแต่ละประเทศกำหนดไว้ค่อนข้างแตกต่างกัน กล่าวคือ กฎหมายของบางประเทศกำหนดให้ความคุ้มครองเป็นเวลา 10 ปีนับแต่วันประกาศโฆษณา แต่ไม่เกิน 15 ปีนับแต่วันยื่นคำขอจดทะเบียน (ประเทศญี่ปุ่น, สาธารณรัฐจีน) และบางประเทศกำหนดให้ความคุ้มครองเป็นเวลา 5 ปีนับแต่วันจดทะเบียนยูลิติ โมเดล (ประเทศคอสตา ริกา, คิวบา, มาเลเซีย) สำหรับในประเทศมาเลเซีย ถ้าเจ้าของยูลิติ โมเดลสามารถพิสูจน์ได้ว่ามีการใช้ยูลิติ โมเดลดังกล่าวในทางการค้า ก็สามารถยื่นคำขอต่ออายุได้ และในบางประเทศอาจกำหนดให้ความคุ้มครองเป็นเวลา 3 ปีนับแต่วันยื่นคำขอจดทะเบียน และยังอาจขยายระยะเวลาต่อไปได้อีก แต่ไม่เกิน 10 ปีนับแต่วันยื่นคำขอจดทะเบียน (ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน) หรือในบางประเทศอาจให้ความคุ้มครองเป็นเวลาเพียง 1 ปีนับแต่วันจดทะเบียน แต่ให้สามารถขยายระยะเวลาต่อไปได้ ทั้งนี้จะต้องไม่เกิน 6 ปีนับแต่วันยื่นคำขอจดทะเบียน (ประเทศออสเตรเลีย)

### 3.3. การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (Industrial Designs)

กล่าวกันโดยทั่วไปว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือบางประเทศ อาจใช้คำว่า "การออกแบบผลิตภัณฑ์" (product-design) เป็นความคิดสร้างสรรค์ เกี่ยวกับลักษณะภายนอก หรือความสวยงามของผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ ลักษณะภายนอกนี้อาจจะประกอบด้วยรูปร่าง และ/หรือแบบ และ/หรือสีของผลิตภัณฑ์ ลักษณะภายนอกหรือความสวยงามของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องสามารถมองเห็นได้ และผลิตภัณฑ์ที่ขอรับความคุ้มครองได้จะต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมได้ ถ้าหากแบบผลิตภัณฑ์ใดขาดองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งตามที่ได้กล่าวมาแล้ว การสร้างสรรค์ดังกล่าวอาจจัดอยู่ในงานศิลปะแขนงหนึ่ง ซึ่งทำให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์<sup>27</sup>

การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่อาจขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายได้ จะต้องเป็นแบบผลิตภัณฑ์ที่ใหม่ นอกจากนี้ ในกฎหมายของบางประเทศอาจกำหนดเงื่อนไขไว้ด้วยว่า ต้องเป็นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้คิดค้นขึ้นเอง (original)<sup>28</sup>

#### 3.3.1. ลักษณะสำคัญของการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

ลักษณะสำคัญของการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1. ลักษณะของแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์  
(design features having no utility<sup>29</sup>)

ผลิตภัณฑ์ที่ได้ผลิตขึ้นมาเกือบทั้งหมดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้ประโยชน์ องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อาจแตกต่างกันหรือมีการเพิ่มองค์ประกอบในผลิตภัณฑ์มากขึ้นโดยไม่ทำให้ผลิตภัณฑ์เสียประโยชน์ไป แต่กลับมีผลทำให้

<sup>27</sup> Ibid., p. 189

<sup>28</sup> Ibid.

<sup>29</sup> Ibid.



ผลิตภัณฑ์นั้นชวนมองยิ่งขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจจากสาธารณชนผู้บริโภค เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงามมักจะได้รับความนิยมจากผู้ซื้อเสมอ อย่างไรก็ตาม ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ที่ได้ผลิตขึ้นมาเพื่อจำหน่ายจะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้ซื้อซื้อผลิตภัณฑ์ได้ ในการเปรียบเทียบระหว่างสินค้าที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์จะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ซื้อเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ถ้าสินค้าที่วางจำหน่ายเป็นสินค้าที่มีลักษณะภายนอกสวยงาม มักเป็นสินค้าที่ประสบความสำเร็จจากการแข่งขันในทางการค้าเสมอ

นอกจากนี้ ความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ยังหมายความรวมถึงลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นอาจจะไม่ได้เพิ่มการใช้ประโยชน์ เพียงแต่มีผลทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นเป็นที่ชวนมองและได้รับความสนใจจากผู้ซื้อมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ตัวอย่างเกี่ยวกับลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ที่ทำให้มองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ ลวดลายของผ้า หรือรูปร่างและแบบของเครื่องถ้วยชาม ตัวอย่างที่สามารถทำความเข้าใจได้คือ ผ้าที่ใช้สำหรับตัดเย็บเสื้อผ้า จะต้องเป็นผ้าที่มีความเหมาะสม เพื่อความทนทานและสามารถนำมาตัดเย็บได้ และยังสามารถกันหรือระบายความร้อนได้ด้วย เพื่อให้ผู้สวมใส่เกิดความรู้สึกสบาย ส่วนวัตถุประสงค์ในการผลิตเครื่องถ้วยชามนั้น ก็เพื่อให้สามารถใส่อาหารได้โดยไม่ร่วนซึม และสามารถล้างได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว มีผู้ผลิตเพียงไม่กี่รายเท่านั้นที่ผลิตผ้าลายทางลายหมากรุก หรือลายดอกไม้เหมือนกัน หรือผลิตเครื่องถ้วยชามที่เป็นทรงกลม, ทรงหกเหลี่ยม หรือทรงนูนเท่านั้น ดังนั้น ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์จะมีผลต่อการตัดสินใจของผู้ซื้อเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่สิ่งที่มีส่วนช่วยในการตัดสินใจของผู้ซื้อเป็นอย่างมากคือ ลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ ซึ่งหมายถึงความสวยงามของผลิตภัณฑ์นั่นเอง

## 2. ลักษณะของแบบผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของผลิตภัณฑ์

(design features affecting utility<sup>30</sup>)

ในขณะที่แบบผลิตภัณฑ์ได้รับความสนใจจากผู้ซื้อเพิ่มมากขึ้น แต่ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์บางส่วนอาจมีผลทำให้การใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์นั้น

<sup>30</sup> Ibid.

เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ตัวอย่างเช่น รูปร่างของมิด ไม่เพียงแต่เป็นที่ดึงดูดความสนใจเท่านั้น แต่อาจมีผลทำให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวกในการจับและการใช้มิดได้ หรือกล่องวิทยุที่สามารถหิ้วได้อาจได้รับความสนใจจากผู้ซื้อ แต่ในขณะเดียวกันยังช่วยป้องกันไม่ให้วิทยุได้รับความเสียหาย หรือรูปแบบของพื้นหน้ายางรถยนต์อาจสามารถดึงดูดสายตาของผู้ซื้อได้ แต่ในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของยางรถยนต์ด้วย

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะของแบบผลิตภัณฑ์อาจเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ แต่ในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบต่อการใช้ได้รับความสนใจจากผู้ซื้อด้วยเช่นกัน

### 3.3.2. ลักษณะของการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่อาจขอรับความคุ้มครองได้

กฎหมายการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของหลายประเทศส่วนใหญ่ได้บัญญัติเงื่อนไขว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่อาจขอจดทะเบียนได้ จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ใหม่ และไม่ขัดต่อรัฐประศาสนโยบาย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และยังให้คำจำกัดความของคำว่า "การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม" ไว้ว่า เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับลักษณะภายนอกหรือความสวยงามของผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์<sup>31</sup>

กฎหมายต้นแบบ (Model Law) ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า "การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม" ไว้ในมาตรา 2(1) ดังนี้ "องค์ประกอบของลวดลาย หรือสี หรืออยู่ในรูปสามมิติ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิลวดลายหรือสีด้วยหรือไม่ ถ้าหากองค์ประกอบหรือรูปร่างดังกล่าวมีลักษณะพิเศษคือ เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือหัตถกรรม และสามารถนำมาใช้เป็นแบบสำหรับผลิตผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมได้ ถือได้ว่าเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม"

<sup>31</sup> Ibid., p.194-195.

"Any composition of lines or colors or any three-dimensional form, whether or not associated with lines or colors, is deemed to be an industrial design, provided that such composition or form gives a special appearance to a product of industry or handicraft and can serve as a pattern for a product of industry or handicraft"

จากค่านิยามดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า แบบผลิตภัณฑ์จะต้องสามารถใช้เป็นแบบในการผลิตผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมได้<sup>32</sup>

#### การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใหม่ (novelty<sup>33</sup>)

ในทุกประเทศที่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จะกำหนดเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองไว้ว่า จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ใหม่ อย่างไรก็ตาม มาตรฐานที่ใช้ในการพิจารณาความใหม่ไม่เหมือนกันทุกประเทศ ในบางประเทศอาจใช้มาตรฐานความใหม่ทั่วโลก กล่าวคือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ถือว่าใหม่ จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่อาจคาดหมายได้ว่ามีในที่หนึ่งใดในโลกมาก่อนวันยื่นคำขอจดทะเบียนหรือวันที่ขอสิทธิย้อนหลัง (priority date) ทั้งนี้ ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในรูปใดก็ตาม

ในกฎหมายของบางประเทศอาจกำหนดมาตรฐานความใหม่ที่แตกต่างไปจากกรณีข้างต้น โดยจะพิจารณาเฉพาะการเปิดเผยในเอกสารสิ่งพิมพ์หรือการเปิดเผยในรูปอื่นที่สามารถสัมผัสได้ในที่ใด ๆ ในโลกมาก่อนวันยื่นคำขอจดทะเบียนเท่านั้น ส่วนการเปิดเผยในกรณีอื่นจะจำกัดขอบเขตเฉพาะภายในประเทศเท่านั้น เช่น การใช้ การแสดงต่อสาธารณชน และการขาย เป็นต้น

<sup>32</sup> Ibid., p.195.

<sup>33</sup> Ibid.



หรือในบางประเทศอาจกำหนดขอบเขตในการพิจารณาความใหม่ เฉพาะแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้มีการเปิดเผยในประเทศมาก่อนวันยื่นคำขอ จดทะเบียนเท่านั้น

ข้อพึงสังเกตคือ กฎหมายในบางประเทศได้กำหนดข้อยกเว้น หรือการเปิดเผยในกรณีพิเศษที่ไม่ถือว่าสูญเสียความใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้แบบผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมได้รับการจดทะเบียน กล่าวคือ ในการยื่นคำขอจดทะเบียนการออกแบบ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้เปิดเผยแล้วจะต้องยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้คือ 6 เดือนนับแต่วันที่ได้เปิดเผยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สำหรับข้อยกเว้นของงานที่ ปรากฏอยู่แล้ว โดยปกติ เป็นกรณีที่เจ้าของได้เปิดเผยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมต่อ สถานที่ราชการ, สถานที่ที่ทางราชการรับรอง งานแสดงสินค้าระหว่างประเทศ หรือกรณีที่บุคคลอื่นเป็นผู้เปิดเผยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งการเปิดเผยดังกล่าวเป็น การกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายต่อสิทธิของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์ ก็อาจจัดเป็นข้อยกเว้น ของงานที่ปรากฏอยู่แล้วด้วย

กรณีที่เจ้าของได้เปิดเผยแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในขณะที่ทำการ ทดลองแบบผลิตภัณฑ์ และการเปิดเผยแบบผลิตภัณฑ์ในเอกสารสิ่งพิมพ์ หรือในเอกสาร การประชุมทางวิทยาศาสตร์มาก่อนวันยื่นคำขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ยังนับได้ว่า เป็นแบบผลิตภัณฑ์ที่ใหม่

### 3.3.3. กระบวนการและวิธีการในการพิจารณารับจดทะเบียนการออกแบบ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายจะไม่ได้ รับจดทะเบียนโดยอัตโนมัติ แต่ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามเงื่อนไขและรูปแบบที่กฎหมายของ แต่ละประเทศได้กำหนดไว้ ในการยื่นคำขอจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จะต้องยื่นต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานการออกแบบผลิตภัณฑ์

อุตสาหกรรม (Industrial Design Office)<sup>34</sup> หรือในบางประเทศอาจรวมอยู่กับสำนักงานสิทธิบัตร (Patent Office)

ในกรณีที่ผู้ขอจดทะเบียนได้ยื่นคำขอจดทะเบียนสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์เดียวกันไว้ในต่างประเทศ และผู้ขอจดทะเบียนมีความประสงค์ที่จะให้ถือว่าผู้ขอจดทะเบียนได้ยื่นคำขอจดทะเบียนในวันเดียวกับวันที่ได้ยื่นคำขอจดทะเบียนในประเทศแรก ผู้ขอจดทะเบียนจะต้องยื่นคำขอจดทะเบียนภายในกำหนดเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ได้ยื่นคำขอจดทะเบียนในประเทศแรก พร้อมทั้งระบุรายละเอียดเกี่ยวกับคำขอจดทะเบียนที่ได้ยื่นเป็นครั้งแรก และแนบสำเนาภาพถ่ายคำขอจดทะเบียนที่ได้ยื่นเป็นครั้งแรกด้วย<sup>35</sup>

การชำระค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จะต้องชำระตามอัตราที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เมื่อผู้ขอจดทะเบียนได้ยื่นคำขอจดทะเบียนแล้ว ผู้ตรวจสอบจะดำเนินการตรวจสอบรูปแบบคำขอจดทะเบียน หรือในบางประเทศอาจตรวจสอบรวมถึงแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในขณะเดียวกัน<sup>36</sup>

ในการพิจารณาตรวจสอบคำขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กฎหมายต้นแบบกำหนดให้มี 3 ทางเลือก<sup>37</sup> กล่าวคือ ในทางเลือกที่หนึ่ง ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 14 และ 15 ได้กำหนดให้มีการตรวจสอบรูปแบบของคำขอจดทะเบียนในเบื้องต้น การตรวจสอบรูปแบบของคำขอจดทะเบียน หมายถึง การพิจารณาตรวจสอบว่าคำขอจดทะเบียนมีรูปแบบตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ชำระค่าธรรมเนียมถูกต้องหรือไม่ นอกจากนี้ ยังพิจารณาตรวจสอบด้วยว่า เป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ขัดต่อรัฐประศาสนโยบาย และศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ แต่จะไม่พิจารณาตรวจสอบเกี่ยวกับความใหม่ของแบบผลิตภัณฑ์

<sup>34</sup> Ibid., p.198.

<sup>35</sup> Ibid.

<sup>36</sup> Ibid.

<sup>37</sup> Ibid., p.198-200.

หากการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใดขัดต่อรัฐประศาสนโยบายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือไม่ปฏิบัติตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือไม่ได้ชำระค่าธรรมเนียม สำนักงานการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะปฏิเสธการรับจดทะเบียน แต่ก่อนที่ผู้ตรวจสอบจะได้มีคำวินิจฉัยใด ๆ อาจแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนดำเนินการแก้ไขค่าของจดทะเบียนให้ถูกต้องได้

เมื่อสำนักงานฯ ได้ตรวจสอบรูปแบบค่าของจดทะเบียนแล้วพบว่าค่าของจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีรูปแบบถูกต้อง พร้อมทั้งได้ชำระค่าธรรมเนียมโดยถูกต้อง ผู้ตรวจสอบจะต้องดำเนินการรับจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์นั้นต่อไป

สำหรับทางเลือกที่สอง ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งกฎหมายต้นแบบ กรณีนี้จะเริ่มดำเนินการตรวจสอบรูปแบบของค่าของจดทะเบียนก่อน ซึ่งเหมือนกับกรณีแรกที่ได้กล่าวข้างต้น ถ้าการตรวจสอบนั้นได้ผลเป็นที่พอใจว่า รูปแบบของค่าของจดทะเบียนเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย สำนักงานฯ จะแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนชำระค่าธรรมเนียมในการประกาศโฆษณา หากผู้ขอจดทะเบียนไม่ชำระค่าธรรมเนียมภายในกำหนดเวลา ผู้ตรวจสอบจะสั่งปฏิเสธค่าของจดทะเบียน แต่ถ้าผู้ขอจดทะเบียนได้ชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าวแล้ว สำนักงานฯ จะดำเนินการประกาศโฆษณาค่าของจดทะเบียนต่อไป หากบุคคลใดเห็นว่าแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับการประกาศโฆษณาแล้ว เป็นแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่สมควรได้รับการจดทะเบียนดังกรณีที่จะกล่าวต่อไปนี้ บุคคลนั้นก็สามารถคัดค้านได้

1. เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ไม่ใหม่
2. เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ขัดต่อรัฐประศาสนโยบายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
3. เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ไม่ได้ยื่นขอจดทะเบียนเป็นครั้งแรก
4. กรณีที่บุคคลอื่นเป็นผู้ยื่นค่าของจดทะเบียน ซึ่งเป็นการใช้สิทธิโดยมิชอบ และเจ้าของสิทธิได้ยื่นคำคัดค้านการจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้น



ในกรณีที่มีการคัดค้าน สำนักงานฯ จะส่งคำคัดค้านให้แก่ผู้ขอจดทะเบียน และเรียกผู้ขอจดทะเบียนมาให้ถ้อยคำภายในระยะเวลา 3 เดือน หากสำนักงานฯ เห็นว่าคำคัดค้านนั้นมีเหตุผลเพียงพอ ก็จะมีคำสั่งปฏิเสธคำขอจดทะเบียน ในกรณีที่ไม่มีการยื่นคำคัดค้านหรือคำคัดค้านไม่มีเหตุผลสนับสนุนเพียงพอ สำนักงานฯ จะดำเนินการรับจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นต่อไป

ในกรณีที่สาม ซึ่งกฎหมายต้นแบบบัญญัติไว้ในมาตรา 15 กรณีนี้ได้จัดให้มีระบบการตรวจสอบความใหม่ กรณีที่สามนี้มีลักษณะเหมือนกับกรณีที่สอง กล่าวคือ ในขั้นแรก จะเป็นการตรวจสอบรูปแบบคำขอจดทะเบียน หากคำขอจดทะเบียนมีรูปแบบถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สำนักงานฯ จะดำเนินการตรวจสอบคำขอจดทะเบียน ดังนี้

1. สิ่งที่ยื่นขอจดทะเบียนเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือไม่
2. เป็นแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ใหม่ในขณะยื่นคำขอจดทะเบียนหรือไม่
3. แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ยื่นขอจดทะเบียนเหมือนกับแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้ยื่นขอจดทะเบียนไว้ก่อนหรือแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการขอถือสิทธิโดยนับวันยื่นย้อนหลัง (claim priority) หรือไม่

ซึ่งในแต่ละประเทศมีสิทธิที่จะจำกัดการพิจารณาตรวจสอบเพียงหนึ่งหรือ 2 คำถามข้างต้นเท่านั้นก็ได้

เมื่อสำนักงานฯ ได้ตรวจสอบแล้วพบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมใดไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ สำนักงานฯ จะแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนทราบ และผู้ขอจดทะเบียนสามารถยื่นคำชี้แจงต่อสำนักงานฯ ได้ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ในกรณีที่สำนักงานฯ ได้รับคำตอบจนเป็นที่พอใจจากคำถามข้างต้นแล้ว สำนักงานฯ จะดำเนินการรับจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้น

โดยปกติ สำนักงานฯ จะทำหน้าที่บันทึกทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และออกหนังสือคู่มือรับจดทะเบียนให้แก่เจ้าของแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม



พร้อมทั้งดำเนินการประกาศโฆษณาแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่จดทะเบียนแล้ว เพื่อให้บุคคลภายนอกทราบและจะได้ไม่คิดค้นแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเหมือนกับแบบผลิตภัณฑ์ที่เปิดเผยแล้ว จึงช่วยให้ผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ประหยัดเวลาในการคิดค้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ สำนักงานฯ อาจให้คำปรึกษาใด ๆ โดยไม่คิดค่าธรรมเนียม และหากบุคคลใดมีความประสงค์ที่จะขอคัดสำเนาภาพถ่ายแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จดทะเบียนแล้วก็สามารถกระทำได้ โดยบุคคลนั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นด้วย

ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบคำขอจดทะเบียน สำนักงานฯ มีอำนาจในการพิจารณาปฏิเสธคำขอจดทะเบียน และคำคัดค้านด้วย

นอกจากการพิจารณาตรวจสอบแล้ว สำนักงานฯ ยังมีอำนาจกระทำการอื่นใดอันเป็นเหตุทำให้ผู้ขอจดทะเบียนต้องสูญเสียสิทธิไป ตัวอย่างเช่น การบันทึกการโอนสิทธิ ดังนั้น หากผู้มีส่วนได้เสียไม่พอใจในคำสั่งของสำนักงานฯ ความมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของสำนักงานฯ ได้ กฎหมายต้นแบบจึงมีบทบัญญัติให้บุคคลใดซึ่งแสดงได้ว่าตนมีสิทธิโดยชอบ สามารถยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยของสำนักงานฯ ต่อศาลได้

### 3.3.4. ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์

#### อุตสาหกรรม

แบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับจดทะเบียนแล้ว จะได้รับความคุ้มครองตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยทั่วไป จะกำหนดไว้เป็นเวลา 5 ปี ในบางครั้งอาจกำหนดให้มีการขยายระยะเวลาต่อไปได้ กฎหมายบางประเทศอาจกำหนดให้ความคุ้มครองเป็นเวลา 10 ปี แต่กฎหมายต้นแบบได้กำหนดระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองขั้นสูงไว้ 15 ปี<sup>38</sup>

หากเปรียบเทียบระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น จะพิจารณาได้ว่า ระยะเวลา

<sup>38</sup> Ibid., p.201.

ในการให้ความคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีระยะเวลาที่สั้นกว่าสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ<sup>39</sup> เช่น สิทธิบัตร ยูทิลิตี้ โมเดล ทั้งนี้ เนื่องจากการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถคิดค้นขึ้นได้ง่ายกว่าการประดิษฐ์ และโดยลักษณะของแบบผลิตภัณฑ์นั้นเองจะมีคุณค่าในเชิงพาณิชย์เป็นระยะเวลาไม่นาน เพราะแบบผลิตภัณฑ์มักจะล้าสมัยเร็ว จึงทำให้ระยะเวลาในการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสั้นกว่าสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น

---

<sup>39</sup> Ibid.



### 3.4 ความแตกต่างระหว่างสิทธิบัตรและยูทิลิตี้ โมเดล

สิทธิบัตรและยูทิลิตี้ โมเดลมีข้อแตกต่างที่สำคัญ ดังนี้

ข้อแตกต่างที่สำคัญ	สิทธิบัตร	ยูทิลิตี้ โมเดล
<p>1. ขอบเขตของสิ่งที่ขอรบ ความคุ้มครองได้</p>	<p>สิ่งที่กฎหมายสิทธิบัตรให้ความคุ้มครอง คือ การประดิษฐ์ที่สามารถนำไปแก้ไข ปัญหาในสาขาเทคโนโลยีได้</p> <p>การประดิษฐ์ ในทฤษฎี การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ และการประดิษฐ์ กรรมวิธี</p>	<p>กฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลเป็น กฎหมายที่ขอบเขตของสิ่งที่ได้รับ ความคุ้มครองแคบกว่าสิทธิบัตร กล่าวคือ กฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลของหลายประเทศ ส่วนใหญ่กำหนดไม่ให้ความคุ้มครอง แก่การประดิษฐ์กรรมวิธี นอกจากนี้ บางประเทศยังได้กำหนดขอบเขตของ สิ่งที่ได้รับความคุ้มครองเฉพาะ การประดิษฐ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ รปร่าง, โครงสร้างของผลิตภัณฑ์ หรือ การรวมผลิตภัณฑ์เข้าด้วยกันเท่านั้น</p>
<p>2. ลักษณะของการประดิษฐ์ ที่ขอรบความคุ้มครองได้</p>	<p>การประดิษฐ์ที่ขอรบความคุ้มครองตาม กฎหมายสิทธิบัตรได้ จะต้องประกอบ ไปด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. ความใหม่</li> <li>2. ขบวนการประดิษฐ์สังเขป คือ เป็น การประดิษฐ์ที่ไม่เป็นที่ประจักษ์ โดยง่ายแก่บุคคลมีความรู้ ความชำนาญในสาขานั้น ๆ</li> <li>3. ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม</li> </ol> <p>หากการประดิษฐ์ได้ขาดองค์ประกอบ ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว การประดิษฐ์นั้น ก็ไมอาจได้รับความคุ้มครองตาม กฎหมายสิทธิบัตร</p>	<p>การประดิษฐ์ที่ขอรบความคุ้มครอง ตามกฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลได้ จะต้องเป็น การประดิษฐ์ที่ใหม่ และ ไม่เป็น การประดิษฐ์ที่ประจักษ์โดยง่ายมากแก่ บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในสาขา นั้น ๆ รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ ในทางอุตสาหกรรมได้ หรือในบางประเทศ อาจกำหนดเงื่อนไขเฉพาะความใหม่ และนำไปใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น</p> <p>ดังนั้น ข้อแตกต่างคือ ยูทิลิตี้ โมเดล ไม่ต้องมีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยี ที่สูงเหมือนสิทธิบัตร จึงทำให้สามารถ ขอรบความคุ้มครองได้กว้างกว่าสิทธิบัตร</p>

ข้อแตกต่างที่สำคัญ	สิทธิบัตร	ยาลดไข้ ไม่เคล
<p>3. กระบวนการและวิธีการในการพิจารณาจดทะเบียน</p>	<p>กฎหมายสิทธิบัตรของแทบทุกประเทศได้กำหนดกระบวนการในการพิจารณาจดทะเบียนสิทธิบัตรโดยใช้ระบบการตรวจสอบ กล่าวคือ การประดิษฐ์ที่ได้รับจดทะเบียน จะต้องผ่านการตรวจสอบจากสำนักงานสิทธิบัตรแล้วว่าเป็นการประดิษฐ์ที่สมควรจดทะเบียนตามกฎหมายสิทธิบัตรกำหนดไว้</p> <p>ดังนั้น จึงเป็นผลทำให้การพิจารณาจดทะเบียนใช้ระยะเวลาหลายปี เนื่องจาก ต้องตรวจสอบความใหม่ของการประดิษฐ์ส่งขึ้น และสามารถประกาศใช้ทางอุตสาหกรรม</p>	<p>กฎหมายยาลดไข้ ไม่เคลของหลายประเทศส่วนใหญ่ใช้ระบบการจดทะเบียน (Registration System) จึงไม่มีการตรวจสอบการประดิษฐ์ ทำให้การพิจารณาจดทะเบียนใช้ระยะเวลาสั้น และการประดิษฐ์สามารถได้รับความคุ้มครองรวดเร็ว จึงเหมาะสมกับการประดิษฐ์ที่มีช่วงเวลาในการค้าสั้น</p>
<p>4. ระยะเวลาในการคุ้มครอง</p>	<p>ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรโดยเฉลี่ยประมาณ 15-20 ปี</p>	<p>ระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองยาลดไข้ ไม่เคลส่วนใหญ่กำหนดเป็นเวลาประมาณ 10-15 ปี จึงมีระยะเวลาในการคุ้มครองที่สั้นกว่าสิทธิบัตร</p>
<p>5. ค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียน</p>	<p>ค่าธรรมเนียมในการยื่นขอจดทะเบียนสิทธิบัตรมักจะมีอัตราค่าธรรมเนียมที่สูงกว่ายาลดไข้ ไม่เคล เพราะต้องชำระค่าธรรมเนียมในหลายขั้นตอน อาทิ เช่น ค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอจดทะเบียน, ค่าธรรมเนียมในการประกาศโฆษณา, ค่าธรรมเนียมขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ และค่าธรรมเนียมรายปี เป็นต้น</p>	<p>อัตราค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนยาลดไข้ ไม่เคลต่ำกว่าสิทธิบัตร เพราะไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมหลายขั้นตอน ทั้งนี้ เนื่องจาก กฎหมายในหลายประเทศเป็นระบบการจดทะเบียน จึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบการประดิษฐ์ และค่าธรรมเนียมรายปีจึงมีอัตราที่น้อยกว่า เพราะยาลดไข้ ไม่เคลมีระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองที่สั้นกว่าสิทธิบัตร</p>

### 3.5. ความแตกต่างระหว่างการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและยูทิลิตี้ โมเดล

การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและยูทิลิตี้ โมเดลมีข้อแตกต่างที่สำคัญดังที่ได้แสดงในตารางเปรียบเทียบ ต่อไปนี้

ข้อแตกต่างที่สำคัญ	การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	ยูทิลิตี้ โมเดล
<p>1. ขอบเขตของสิ่งที่ได้รับควบคุม</p>	<p>กฎหมายการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่ความคิดสร้างสรรค์อันเกี่ยวข้องกับลักษณะภายนอกหรือความสวยงามของผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถมองเห็นได้ ลักษณะภายนอกนี้ได้แก่รูปร่าง และ/หรือ แบบ และ/หรือสีของผลิตภัณฑ์ โดยไม่รวมถึงลักษณะทางเทคนิคหรือลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในของผลิตภัณฑ์</p>	<p>ยูทิลิตี้ โมเดลให้ความคุ้มครองแก่การประดิษฐ์เท่านั้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นไม่จำเป็นต้องปรากฏลักษณะภายนอกหรือมีความสวยงามแต่อย่างใด เพราะกฎหมายยูทิลิตี้ โมเดลเป็นกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาทางเทคนิค และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมได้เท่านั้น</p>
<p>2. คุณลักษณะของสิ่งที่อาจได้รับความคุ้มครอง</p>	<p>การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่อาจขอรับความคุ้มครองได้ จะต้องเป็นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ และสามารถใช้เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมหรือผลิตภัณฑ์ได้</p>	<p>การประดิษฐ์อาจขอรับความคุ้มครองได้ จะต้องเป็นการประดิษฐ์ใหม่เป็นการประดิษฐ์ไม่ต้องมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีในระดับที่สูงมาก และการประดิษฐ์นั้นจะต้องสามารถประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม หรือใช้ประโยชน์ได้</p>